

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาเป็นเรื่อง ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของผู้ประกอบวิชาชีพ นักหนังสือพิมพ์และกลุ่มผู้บริโภคสื่อต่อองค์กรตรวจสอบตนเอง มีจุดประสงค์หลักเพื่อศึกษากลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และกลุ่มผู้บริโภคที่มีความเชื่อมั่นต่อสภากาหนังสือพิมพ์ที่ได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นการควบคุมสื่อตนเองภายใต้กรอบสังคมที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชน

1.1 แนวคิดเรื่องการควบคุมสื่อมวลชน

1.2 ทฤษฎีเชิงบรรทัดฐานของสื่อมวลชน

- ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม
- ทฤษฎีอำนาจนิยม
- ทฤษฎีอิสรภาพนิยม

2. แนวคิดเรื่องจริยธรรม

3. แนวคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

4. แนวคิด 10 ขันต่อความเชื่อถือนของ Herbert Schmertz

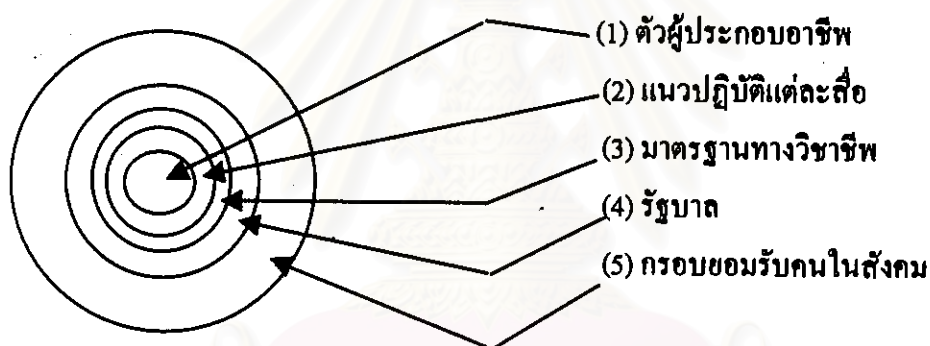
ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชน

วิลเบอร์ ชรามม์ (Wilbur Schramm, 1966 อ้างถึงใน ถักษมิ คงลาภ, 2535) กล่าวว่า กลไก 3 กลไก ที่สังคมอาจนำมาใช้เพื่อการสนับสนุนหรือกระตุ้นเตือนสื่อมวลชนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ ได้แก่ กลไกแรก คือ รัฐบาล และกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาเพื่อควบคุมสื่อมวลชน กลไกที่สอง คือ สื่อมวลชน ซึ่งในที่นี้ สื่อมวลชนอาจหมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน สมาคมหรือองค์กรต่าง ๆ ของสื่อมวลชน และกลไกสุดท้ายคือ สาธารณชนหรือองค์กรสมาคมที่สาธารณชนตั้งขึ้นมา กลไกทั้ง 3 จะเป็นไปในลักษณะที่ว่า ยิ่งระบบการสื่อสารมีอิสระและมีความรับผิดชอบต่อมากเท่าใด ภาระของรัฐบาลที่ต้องดูแลสื่อมวลชนก็ยิ่งจะลดน้อยลงเท่านั้น และ

หากสื่อปราศจากความรับผิดชอบ รัฐบาลจำเป็นต้องเข้ามาจัดการควบคุมขอบเขตและบทบาทสื่อมวลชนทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกลไกทั้ง 3 นี้ ชแรมม์มีความเห็นว่า การควบคุมที่ดีที่สุด คือ การควบคุมจากตัวเอง โดยสื่อต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และปฏิบัติหน้าที่ในสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันสาธารณชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวจักรสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพราะสาธารณชนมีอำนาจในการกำหนดรูปแบบของระบบและการสนองตอบของสื่อมวลชน ทำให้สื่อมวลชนสนองความต้องการของสังคมได้

วาร์เรน เค เอจี้ และคณะ (Warren K.Agee al.,1976 อ้างอิงใน ถักขมิ ทองถาก 2535) ได้อธิบายถึงลักษณะการควบคุมสื่อมวลชนว่าเปรียบเสมือนวงกลม 5 วง ซึ่งมีจุดศูนย์กลางเดียวกันดังรูป คือ

1.วงกลมในสุด แสดงถึงมาตรฐานทางวิชาชีพ และจรรยาบรรณของผู้ประกอบอาชีพแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นบรรณาธิการ เจ้าของสถานี จนถึงเจ้าหน้าที่ติดต่อ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กรองสาร (Gatekeeper) คัดเลือกข่าวสารที่เราอ่าน เห็น และได้ยิน การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลเหล่านี้ต้องคำนึงถึงอีก 4 วงที่ล้อมรอบอยู่

2.วงกลมในที่ 2 แสดงถึงแนวทางการปฏิบัติและกำหนดจรรยาบรรณของสื่อแต่ละชนิด สื่อมวลชนทุกประเภทจะมีกำหนดแนวทางปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่ใช่อักษร แต่ก็ยึดถือปฏิบัติจนเป็นธรรมเนียม ดังนั้น บุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่จึงต้องปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดขึ้น

3.วงกลมที่ 3 แสดงถึงมาตรฐานทางวิชาชีพ และการดำเนินการภายใต้ระบบธุรกิจมาตรฐานการผลิตได้ถูกรวบรวมขึ้นเป็นข้อตกลงของการปฏิบัติและจรรยาบรรณของกลุ่มต่าง ๆ เช่น สมาคม

นักหนังสือพิมพ์ สมาคมนักวิทยุโทรทัศน์ มาตรฐานทางวิชาชีพเป็นแรงผลักดันให้สื่อมวลชนต้องปฏิบัติตาม แรงผลักดันที่สำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน คือ แรงผลักดันทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของสื่อมวลชน เช่น หากสื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม อาจถูกเพิกถอนโฆษณา

4. วงกลมที่ 4 แสดงถึงการควบคุมโดยรัฐบาล การควบคุมสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ จะแตกต่างกันไปตามลักษณะการปกครองของประเทศนั้น ๆ สามารถแบ่งได้ 4 กลุ่มใหญ่ ตามทฤษฎีสื่อสารมวลชน (The four press theories of the press) ได้แก่ อำนาจอธิปไตย เสรีนิยม และ ความรับผิดชอบทางสังคม

5. วงกลมนอกสุด แสดงถึงขอบเขตการยอมรับของคนในสังคม เป็นขอบเขตที่คนจะมีความอดทนต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เมื่อใดที่สื่อมวลชนละเมิดขอบเขตที่คนในสังคมจะยอมรับได้ ส่งผลให้วงกลมใน 3 วงล้มเหลว

ศรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533 ; 249-285 อ้างถึงใน ถักขมิ คงดาภ, 2533 : 23-25) ได้แบ่งมาตรการควบคุมสื่อมวลชนขึ้นใหม่ประยุกต์จากแนวคิดของ ปีเตอร์ เอ็ม แซนด์แมน และคณะ (Peter M. Sandman et al, 1982) เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของการควบคุมสื่อมวลชนในสังคมไทย โดยแบ่งเป็น 4 มาตรการ ดังนี้ คือ

1. มาตรการควบคุมตนเอง (Self-Control) มาตรการนี้เป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากสำนักและความตระหนักของบุคคลในวงการสื่อมวลชนเอง ถึงบทบาทที่เหมาะสมของสื่อมวลชนต่อสังคมโดยส่วนรวม มาตรการควบคุมตนเองของสื่อมวลชน ประกอบด้วย

1.1 จรรยาบรรณของสื่อมวลชน เป็นจรรยาบรรณที่นักวารสารศาสตร์ หรือนักการสื่อสารพึงปฏิบัติในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพด้านนี้ เช่น จรรยาบรรณของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย จรรยาบรรณของสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

1.2 ศกาววิชาชีพด้านวารสารศาสตร์ เป็นมาตรฐานควบคุมเริ่มต้นจากคนในวงการสื่อมวลชน

2. มาตรฐานควบคุมโดยสาธารณะ (Public Control)

การควบคุมโดยสาธารณะ เป็นการควบคุมที่เกิดจากสาธารณชนที่อยู่ภายนอกวงการค้าสื่อมวลชน แต่มีปฏิริยาตอบสนองการทำงานของสื่อมวลชน จำแนกได้เป็น 5 แบบตามลักษณะผู้รับสาร คือ

2.1 การควบคุมโดยปัจเจกชน คือ การที่ปัจเจกชนมีปฏิริยาต่อสื่อโดยย้อนกลับสารไปยังสื่อมวลชน

2.2 การควบคุมจากประชาชนในฐานะผู้บริโภคที่เปิดรับสารจากสื่อมวลชน

2.3 การควบคุมจากกลุ่มผลประโยชน์

2.4 การควบคุมจากมติมหาชน

2.5 ระบบการแข่งขันทางธุรกิจ โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเอง เพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากผู้รับสารก็เป็นส่วนสำคัญในการที่สื่อมวลชนต้องปรับปรุงและแก้ไขการทำงานของตนเอง เพื่อรักษาและเพิ่มจำนวนผู้รับสาร

3.มาตรการควบคุมทางกฎหมาย หมายถึง การควบคุมสื่อมวลชนตามประมวลกฎหมาย ซึ่งศาลสถิตยุติธรรม จะพิจารณาตัดสินโดยคำนึงถึงความถูกต้อง และผลประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในทางการสื่อสารทุกระดับ ได้แก่ ปักแจกชน นักเขียน บริษัทห้างร้าน สังคม และรัฐ

4.มาตรการควบคุมทางการปกครอง สำหรับการควบคุมสื่อมวลชนด้วยมาตรการทางการปกครองในประเทศไทย จะเห็นได้ว่า รัฐยังคงมีบทบาทสูงในการเป็นผู้กำหนดบทบาทถึงสิ่งที่ต้องกระทำและต้องไม่กระทำของสื่อมวลชน ทั้งเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการวินิจฉัยเมื่อมีปัญหาอีกด้วย หน่วยราชการของรัฐมีหน้าที่ควบคุมดูแลสื่อมวลชนมีเป็นจำนวนมาก แต่ที่สำคัญมีบทบาทกว้างขวางแยกได้เป็น 3 หน่วยงาน คือ

- กระทรวงมหาดไทย
- คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
- คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ปีเตอร์ เอ็ม แซนด์แมน และคณะ (Peter M.Sandman et al. : 1982) ได้แบ่งมาตรการควบคุมสื่อมวลชนไว้ 7 ประการด้วยกัน คือ

1.มาตรการควบคุมตนเอง (Self Control) โดยใช้จรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางในการควบคุมการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของนักวิชาสื่อสารมวลชน

2.มาตรการควบคุมภายใน (Internal Control) มาตรการนี้เป็นการควบคุมจากเจ้าของสื่อมวลชน ซึ่งอาจจะเป็นผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ เป็นต้น เจ้าของสื่อมวลชนเป็นผู้มีอำนาจในองค์กรสื่อมวลชนนั้น ๆ โดยอาจมีคำสั่งห้าม มีการลงโทษ หรือให้รางวัลผู้ได้บังคับบัญชาได้ และเจ้าของสื่อมวลชนสามารถควบคุมเนื้อหาข่าวให้เป็นไปตามความต้องการของตนได้อีกด้วย สาเหตุที่เจ้าของสื่อมวลชนต้องการควบคุมการแพร่กระจายข่าวและสาเหตุในการออกนโยบายต่าง ๆ มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ

2.1 เหตุผลทางธุรกิจ ก็จะออกนโยบายเป็น “นโยบายทางธุรกิจ”

2.2 เหตุผลจากความชอบหรือไม่ชอบเป็นการส่วนตัวของเจ้าของสื่อก็จะออกเป็น “นโยบายส่วนบุคคล”

2.3 เหตุผลจากความเลื่อมใสในลัทธิใดลัทธิหนึ่ง ก็จะออกเป็น “นโยบายทางการเมือง”

3.มาตรการควบคุมโดยการผูกขาด (Monopoly Control) แบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ

3.1 ระบบเครือข่ายและระบบกลุ่ม (Chain and Networks) หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งเป็นเจ้าของควบคุมสื่อหนึ่งสื่อ และสื่อนั้นมีสาขา 2 สาขา หรือมากกว่า ซึ่งโดยปกติสาขาแต่ละสาขาจะอยู่คนละเมืองกัน

3.2 เจ้าของข้ามสื่อ (Crossmedia Ownership) หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งเป็นเจ้าของสื่อต่างประเภทกัน 2 สื่อขึ้นไป ซึ่งสื่อ นั้นโดยปกติจะอยู่ในท้องที่เดียวกัน

3.3 การดำเนินการร่วมกัน (Joint Operatives Agreement) หมายถึง การที่เจ้าของหนังสือพิมพ์ 2 กลุ่มในท้องที่เดียวกันมาร่วมดำเนินการบางอย่างรวมกัน เช่น การพิมพ์ และการโฆษณา โดยแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน

3.4 เจ้าของธุรกิจร่วม (Congle Merates) หมายถึง การที่บริษัทไม่ได้เป็นเจ้าของธุรกิจสื่อมวลชนมาก่อนได้มาเป็นเจ้าของธุรกิจร่วมกันในการดำเนินกิจการของสื่อ

4.มาตรการควบคุมโดยโฆษณา (Advertise Control) รายได้ส่วนใหญ่ของสื่อมวลชนมาจากโฆษณา ซึ่งโฆษณาจะเป็นเสมือนอำนาจมหาศาลที่ควบคุมสื่ออยู่ แต่โฆษณาจะเข้ามาควบคุมสื่อในบางโอกาสเท่านั้น โดยมากจะเป็นการควบคุมเพื่อเหตุผลทางธุรกิจมากกว่า เหตุผลทางการเมือง และการควบคุมโดยโฆษณา นี้ จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของสื่อทุกประเภทโดยเฉพาะสื่อกระจายเสียง

5.มาตรการควบคุมโดยแหล่งข่าวสาร (Source Control) การแสวงหาข่าวสารของสื่อมวลชนใหญ่ จะได้ข้อมูลข่าวสารมาจากแหล่งข่าวสาร โดยการสัมภาษณ์ หรือได้รับข่าวแจกเป็นต้น ซึ่งโดยปกติแล้วแหล่งข่าวพยายามที่จะควบคุมรูปแบบและเนื้อหาของข่าวที่ให้กับสื่อมวลชน แหล่งข่าวมักจะใช้เทคนิคในการให้ข่าว พยายามที่จะควบคุมรูปแบบ และเนื้อหาของข่าวที่ให้แก่สื่อมวลชน แหล่งข่าวมักจะใช้เทคนิคในการให้ข่าว เพื่อเป็นการปกป้องหรือสร้างภาพพจน์ให้แก่แหล่งข่าว วิธีการให้ข่าวนั้นมีหลายลักษณะ แต่ที่นิยมมี 2 วิธี คือ การให้ข่าวแจก และการสร้างสถานการณ์เทียมขึ้น การให้ข่าวของแหล่งข่าวทั้งภาครัฐและเอกชนมีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการเข้าถึงข่าวสารของสาธารณชน เพราะการให้ข่าวจากแหล่งข่าวที่มีความชำนาญในการให้ข่าวมักจะทำให้เรื่องราวข่าวนั้นเป็นไปตามความต้องการของแหล่งข่าวได้ ดังนั้น สาธารณชนที่พึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชน พึงตระหนักว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้จากข่าวนั้นเป็นสิ่งที่แหล่งข่าวต้องการให้เขารู้เท่านั้น

6.มาตรการควบคุมโดยรัฐบาล (Government Control) นับตั้งแต่อดีต รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมสื่อมวลชน และลักษณะการควบคุมของรัฐที่มีต่อสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ จะมีลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสื่อมวลชนเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน ตามทฤษฎีสื่อสารมวลชน (Four Theories of the Press)

การควบคุมโดยรัฐบาล

	ผู้กำหนดว่าสิ่งที่สื่อควรทำ	ผู้กำหนดว่าสิ่งที่สื่อไม่ควรทำ	ผลักดันให้เกิดการตัดสินใจเหล่านี้
สื่อมวลชนในสังคมนเผด็จการ	รัฐ	รัฐ	รัฐ
สื่อมวลชนในสังคมนคอมมิวนิสต์แบบโซเวียต	รัฐ	รัฐ	รัฐ
สื่อมวลชนในสังคมนประชาธิปไตย	สื่อ	สื่อ	สื่อ
สื่อมวลชนตามทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมน	ผู้ชำนาญการ	ผู้ชำนาญการ	สื่อ (รัฐ)

สื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตย รัฐจะไม่มี การควบคุมสื่อมวลชน ซึ่งตรงกันข้ามกับสื่อมวลชนในสังคมคอมมิวนิสต์แบบโซเวียตที่รัฐจะควบคุมทุกอย่าง ขณะที่สื่อมวลชนในสังคมเผด็จการ รัฐเพียงควบคุมเฉพาะสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อรัฐเท่านั้น ส่วนสื่อมวลชนตามทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม ผู้ชำนาญการจะเป็นผู้พิจารณาว่า สื่อควรทำและไม่ควรทำอะไร

7.การควบคุมโดยสาธารณชน (Public Control) คือ การที่สาธารณชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) ไปยังสื่อมวลชน ซึ่งปฏิริยาตอบกลับนี้จะ เป็นไป 2 ลักษณะ คือ เพื่อควบคุมเนื้อหาสื่อมวลชน เช่น การงดใช้สื่อ (Consumer Boycotts) การไม่เปิดรับชมรายการนั้น ๆ ซึ่งส่งผลทำให้ความนิยมของรายการ (Rating) ลดน้อยลง เป็นต้น ประการที่สอง การมีปฏิริยาตอบกลับไปยังสื่อมวลชน ก็เพื่อต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยผ่านสื่อมวลชนซึ่งอาจกระทำโดยการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ โทรศัพท์เข้าไปร่วมในรายการ เป็นต้น

เฮอเบิร์ต อันกูเรต และ บอห์น (Hiebert ,Ungurait and Bohn,1985:163-181) ได้แบ่งมาตรการควบคุมสื่อมวลชน โดยจำแนกตามลักษณะของผู้ควบคุมออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1.รัฐบาล (Government) รัฐบาลถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ควบคุมสื่อมวลชน ซึ่งรัฐบาลนั้น ๆ จะทำการควบคุมสื่อมวลชนได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะการปกครองของประเทศ หากประเทศเป็นเผด็จการ อำนาจการควบคุมสื่อมวลชนของรัฐบาลก็จะมามาก แต่หากประเทศมีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย รัฐบาลก็จะมีอำนาจในการควบคุมสื่อมวลชนได้น้อย

2.ต้นตอของข่าวสาร (Content Source) หมายถึง ผู้ที่เป็นจุดริเริ่มของการเกิดข่าวสารนั้น ซึ่งต้นตอของข่าวสารก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทในการควบคุมเนื้อหาของสื่อมวลชน โดยอาจจะใช้วิธีการในการควบคุมดังต่อไปนี้

2.1 ยุทธวิธีในการให้ข่าวสาร (Strategic Release) ต้นตอของข่าวสารสามารถใช้วิธีในการควบคุมเนื้อหาของข่าวสาร โดยการกำหนดเงื่อนไขทางด้านเวลาและการให้รายละเอียดทางด้านเนื้อหาต่อสื่อมวลชน เช่น จะให้ข่าวแก่มวลชนประเภทใด (วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ) และถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ จะเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับใดในช่วงเวลาใด

2.2 ยุทธวิธีในการปกปิดข่าว (Strategic Withholding) ดันตของข่าวสามารถจะปกปิดหรือเบี่ยงเบนข่าวสารได้ หากเห็นว่าข่าวสารดังกล่าวจะก่อให้เกิดความตื่นตระหนก หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน

2.3 ยุทธวิธีในการสร้างสถานการณ์ (Strategic Staging) ดันตของข่าวสารสามารถใช้ยุทธวิธีนี้ทำการควบคุมการไหลของข่าวสาร โดยใช้วิธีในการสร้างละครหรือสร้างสถานการณ์ขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของสื่อมวลชน

3. ผู้โฆษณา (Advertiser) หมายถึงเจ้าของกิจการต่าง ๆ ที่นำเอาผลิตภัณฑ์ของตนมาโฆษณาในสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ผู้โฆษณาจะมีบทบาทในการควบคุมเนื้อหาของสื่อมวลชนได้ โดยใช้อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของคนที่มิต่อสื่อมวลชนมาควบคุม ซึ่งผลจากการที่ผู้โฆษณามีอิทธิพลเหนือสื่อมวลชนนี้ จะทำให้การเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนหันเหไปตามทิศทางที่ผู้โฆษณาต้องการ

4. กลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชน (Professtion) ในประเทศที่มีการจัดตั้งกลุ่มวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของสมาคม สภา หรือองค์กรของกลุ่มวิชาชีพสื่อมวลชนแต่ละแขนง กลุ่มวิชาชีพเหล่านี้จะมีบทบาทในการควบคุมดูแลความประพฤติ จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่าง ๆ ได้ โดยกลุ่มวิชาชีพเหล่านี้ อาจจะสร้างกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการควบคุมนักสื่อสารมวลชน ซึ่งกฎระเบียบของแต่ละประเภทก็อาจจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

5. ผู้บริโภค (Consumer) ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนต่าง ๆ อาทิ เช่น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง ผู้ชมรายการโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งผู้บริโภคสามารถที่จะควบคุมการเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนได้หลายวิธี ดังนี้

5.1 มีสิทธิฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายจากสื่อมวลชนได้ ในกรณีที่ถูกสื่อมวลชนเสนอข่าวในลักษณะหมิ่นประมาท

5.2 ประชาชนมีสิทธิที่จะปกป้องหรือรักษาสิทธิของตนไม่ให้สื่อมวลชนล่วงเกินหรือล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวได้ หากกรณีที่ถูกสื่อมวลชนละเมิดสิทธิ ประชาชนสามารถไปฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้สื่อมวลชนยุติการกระทำดังกล่าว หรือในกรณีที่เกิดความเสียหาย ประชาชนก็สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายได้

5.3 ประชาชนสามารถควบคุมสื่อมวลชนได้โดยการงดบริโภคนั้น ๆ หากประชาชนเห็นว่าสื่อมวลชนประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ก็อาจจะรวมใจกันต่อต้านสื่อมวลชนนั้น ๆ โดยการงดบริโภคนั้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวของประชาชนนี้จะส่งผลกระทบต่อยอดขายหรืออัตราการรับชม รับฟังสื่อมวลชน และยังมีผลกระทบต่อโยงไปถึงยอดโฆษณาในสื่อมวลชนนั้น ๆ ที่จะลดลงตามไปด้วย เพราะผู้โฆษณาจะพิจารณาถึงโฆษณาเฉพาะในสื่อมวลชนที่ประชาชนให้ความสนใจและความเชื่อถือเท่านั้น

5.4 ควบคุมโดยกลุ่มพลังต่าง ๆ ในกรณีนี้จะเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลซึ่งอาจจะมีการรวมตัวกันประท้วงสื่อมวลชน เมื่อเห็นว่ากลุ่มของเขาได้รับการกระทบอย่างไม่เป็นธรรมจากการเสนอข่าวของสื่อมวลชน

ผู้ควบคุมทั้ง 5 ประเภทที่กล่าวมานี้ จะมียุติในทุกประเทศที่มีการปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย แต่อิทธิพลของผู้ควบคุมในแต่ละประเภทจะมีระดับแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม หากสังคมใดรัฐให้อิสระแก่สื่อมวลชนมาก กลุ่มผู้ควบคุมที่จะมีอิทธิพลมาก ก็จะได้แก่ผู้ควบคุมประเภท ผู้บริโภค แต่หากสังคมนั้น รัฐยังไม่ให้เสรีภาพในการเสนอข่าวแก่สื่อมวลชนมาก แน่แน่นอนว่า บทบาทของรัฐ ย่อมจะมีอิทธิพลในการควบคุมสื่อมวลชนมากกว่าผู้ควบคุมประเภทอื่น

ทฤษฎีเชิงบรรทัดฐานของสื่อมวลชน

ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory)

ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม เกิดขึ้นมาในคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยพัฒนาแนวคิดมาจากทฤษฎีอิสรภาพนิยม ซึ่งความคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้เกิดขึ้นมาจากการตระหนักว่า ตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น” ไม่ได้ให้ประโยชน์ต่อสังคมอย่างที่คาดหวัง ประกอบกันในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคสังคม เศรษฐกิจ มีการพัฒนาไปมาก โดยเฉพาะพัฒนาการทางการค้าและเทคโนโลยีใหม่ที่กำลังก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้จำกัดโอกาสที่ปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ สามารถจะเข้าไปมีส่วนร่วมใช้สื่อได้น้อยลงไปทุกที ยิ่งกว่านั้นมาตรฐานการทำงานเพื่อบรรลุถึงความต้องการข่าวสารและช่วยยกระดับทางศีลธรรมให้แก่สังคมของสื่อมวลชนก็ดูเหมือนจะลดต่ำลงด้วย แต่สื่อกลับไปช่วยเพิ่มอำนาจให้แก่ชนชั้นบางชนชั้น

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เสรีภาพ (Freedom) ของสื่อมวลชน ควรจะมีควบคู่กับความรับผิดชอบ (Responsibility) ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม สื่อมวลชนไม่สามารถที่จะคาดหวังว่าจะสามารถใช้เสรีภาพโดยไร้ขอบเขต โดยที่ปราศจากการยอมรับถึงความรับผิดชอบต่อสังคมได้ ดังที่ซีเบอร์ท

เตอร์สัน และชแรมม์ (Seibert, Peterson and Schramm, 1985) ได้กล่าวไว้ว่า “เสรีภาพย่อมควบคู่กันมากับภาระผูกพัน (Obligation) และหนังสือพิมพ์ซึ่งยินดีกับสิทธิพิเศษในตำแหน่งภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ย่อมมีภาระผูกพันที่จะทำหน้าที่สำคัญบางประการของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม เพื่อจะทำให้หนังสือพิมพ์ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนเอง และทำให้ความรับผิดชอบดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของนโยบายในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์เอง ในระบบเสรีนิยมนั้นจะพยายามสนองตอบความต้องการของสังคม เพื่อที่จะทำให้หนังสือพิมพ์ยอมรับว่าเป็นความรับผิดชอบของเขา แต่ถ้าหากหนังสือพิมพ์ไม่ยอมรับการผูกพัน ก็จะมีองค์กรมาดูแลให้ทำหน้าที่ประการสำคัญของหนังสือพิมพ์ที่จะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี”

โรนัลด์ ที ฟาร์ราร์ (Ronald T. Farrar, 1983:11) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมว่า เป็นเหมือนกับการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมดูแลผู้ที่มีอำนาจควบคุมสื่อมวลชนในการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า สื่อมวลชนจะสามารถทำหน้าที่ต่อไปนี้ได้อย่างเต็มที่ คือ

1. รายงานเหตุการณ์ด้วยความยุติธรรมและถูกต้อง

2. สื่อมวลชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ จะเน้นที่ความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง ซึ่งภาระหน้าที่เหล่านั้น คือ

1. การจะต้องถือเป็นภาระหน้าที่หลักที่จะให้บริการแก่ระบบการเมือง โดยการให้ข่าวสารให้มีการอภิปรายโต้เถียงในเรื่องของส่วนรวมของกิจการสาธารณะ

2. ควรจะต้องส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย และให้ความสว่างทางปัญญา (Enlightening) แก่สาธารณชน เพื่อจะให้เกิดความสามารถในการปกครองตนเอง

3. ควรจะต้องพิทักษ์รักษาสิทธิของบุคคลโดยคอยเฝ้าดูรัฐบาล (Watchdog Against Government)

4. ควรจะต้องให้บริการแก่ระบบเศรษฐกิจ โดยเน้นส่งเสริมผลประโยชน์ของผู้ซื้อ ผู้ขายสินค้าและบริการด้านการสื่อสารโฆษณา แต่รายได้จากการนี้จะต้องไม่บั่นทอนอิสรภาพของสื่อมวลชน

5.ควรจะต้องให้ความบันเทิงแก่สาธารณชน แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นความบันเทิงที่ดี มีคุณภาพ

6.ควรจะต้องหลีกเลี่ยงไม่เสนอเนื้อหาเรื่องราวอันก่อให้เกิดอาชญากรรม ความรุนแรงความไม่สงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือการก้าวร้าวต่อชนกลุ่มน้อย

7.สื่อมวลชนควรจะต้องพหุนิยม คือ สะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิโต้ตอบ

สำหรับมาตรการที่จะทำให้สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่นี้ คณะกรรมาธิการเสรีภาพของสื่อมวลชน (Commission on Freedom of the Press) ได้เสนอแนวทางและแหล่งรับผิดชอบไว้ 3 ประการ คือ

1) สื่อมวลชนจะต้องมีสปีริตแห่งวิชาชีพในตนเองเกี่ยวข้องกับวิชาชีพทั้งหลาย เช่น กฎหมาย แพทย์ เป็นต้น และจะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันเอง ปรับปรุงการทำงานของตนเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2) สาธารณชนจะต้องตื่นตัวรับรู้ในอำนาจมหาศาลของสื่อมวลชน มีความรับผิดชอบในสิทธิของตนที่จะแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชน และอาจรวมตัวกันเป็นองค์กรหรือสถาบันที่เข้ามาช่วยปรับปรุงพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชน และควบคุมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคม

3) รัฐบาลจะต้องช่วยพัฒนาสื่อมวลชนเสรี ให้เป็นระบบสื่อสารที่ประชาชนพลเมืองต้องการ โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนอุตสาหกรรมสื่อมวลชนอย่างถูกต้อง และจะต้องมีความรับผิดชอบที่จะเอื้ออำนวยเสรีภาพแก่สื่อมวลชน

ทั้ง 3 ประการนี้ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการเรียกร้องให้บุคคล 3 กลุ่ม มีความรับผิดชอบร่วมกันในการควบคุมดูแล และพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชน บุคคลเหล่านี้ก็คือ 1) สื่อมวลชน 2) ประชาชน 3) รัฐบาล

วิชนี้ วงศ์วรรณ กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวโน้มหนังสือพิมพ์ไทยในทศวรรษหน้าว่า สำหรับประเทศไทยได้มีการกล่าวถึงความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์อยู่ 2 ประการ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย โดยความรับผิดชอบต่อทางกฎหมายนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกำหนดเสรีภาพส่วนบุคคลที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ในมาตรา 34 ที่บัญญัติถึงเสรีภาพในการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ไว้โดยเฉพาะว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน และการโฆษณา การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะไม่กระทำไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประเทศ หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมโทรมทางจิตใจของประชาชน”

2. ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อนี้ เป็นความรับผิดชอบที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นหลักปฏิบัติที่ออกมาจากความคิดและการตัดสินใจของบุคคล จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ดังนั้น ผู้ที่ละเมิดจริยธรรมจึงไม่ได้รับโทษที่กระทำ ยกเว้นการละเมิดจริยธรรมนั้นจะเป็นผลให้หนังสือพิมพ์ขาดความน่าเชื่อถือ บุคคลที่กระทำการละเมิดจริยธรรมก็อาจจะได้รับการตำหนิจากเพื่อนร่วมวิชาชีพและประชาชนทั่วไป

สุภา ศิริमानนท์ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์หรือข้อจำกัดที่สำคัญของจริยธรรมหนังสือพิมพ์ว่ามีด้วยกัน 4 ประการ คือ

1. หลักว่าด้วย “ความจริงที่แท้จริง” (Objectivity)
2. หลักว่าด้วย “ความซื่อสัตย์” (Honesty) หรือความสัตย์จริง การรักษาความสัตย์
3. หลักว่าด้วย “ความบังควรและไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติ” (Human Decency)
4. หลักว่าด้วย “การคัดลอกเรื่องของคนอื่นแล้วที่ก๊อปปี้มาเป็นของตัวเอง” (Plagiarism)

ความจริงที่แท้จริง (Objectivity) เป็นหลักที่เชื่อว่านักหนังสือพิมพ์ย่อมได้รับความคาดหวังจากผู้อ่านทั่วไปว่า คำบอกเล่าข่าวสารที่เขารายงาน จะหมดจดครบถ้วน ไม่ลำเอียง ไม่ว่าจะเป็นแง่ใดของข่าว หมายความว่า นั่นคือคาดหวังว่าเขาจะไม่สอดแทรกทัศนคติส่วนตัวหรือความรักความชังส่วนตัวลงไปนในรายงานข่าวนั้น ๆ ลักษณะของความจริงที่แท้จริงมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ

1. ความไม่เป็นฝักเป็นฝ่าย (Impartiality)

2. ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์หรือทางความสนใจ (Absence of Conflict of Interest)

3. โอกาสของการปฏิเสธ (Opportunity of Denial)

4. การละเว้นเสียจากความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด (Avoidance of Cronyism)

5. การละเว้นเสียจากความเคียดแค้นพยาบาท (Avoidance of Vengeance)

ความสัตย์จริง (Honesty) หลักการในข้อนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ในอดีตมีนักหนังสือพิมพ์บางคนเขียนข่าวในลักษณะ “เขียนขึ้นมาจาก” หรือ “นั่งเทียนเขียนข่าว” ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดจริยธรรมข้อนี้ขึ้นมา ซึ่งประเด็นของความสัตย์จริงมีด้วยกัน 2 ประการคือ

1. การเสนอรายงานข่าวที่เป็นจริงไม่ใช่เสนอนิยาย

2. การรักษาวางานที่ให้คำมั่นหรือดกปากรับคำไปแล้ว

ความบังควรและไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติ (Human Decency) หลักการในข้อนี้เป็นการป้องกันไม่ให้หนังสือพิมพ์ได้ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปในการเสนอข่าว ความบังควรและไม่บังควรนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา และเรื่องหรือเหตุการณ์ที่น่ารังเกียจ ซึ่งนักหนังสือพิมพ์จะต้องยึดหลัก 3 ประการ คือ

1. การปราศจากความลำเอียงต่อคนต่างเชื้อชาติหรือคนต่างภาษา

2. การปราศจากความลำเอียงต่อคนต่างศาสนา

3. การใช้ถ้อยคำที่ไม่ก่อให้เกิดความชิงชังรังเกียจ

การคัดลอกเรื่องของคนอื่นแล้วบันทึกเอาเป็นของตัวเอง (Plagiarism) หลักการในข้อนี้ถือว่าการที่นักหนังสือพิมพ์คนใดคนหนึ่งจะใช้ประโยชน์จากข้อเขียนหรือรายงานข่าวของนักหนังสือพิมพ์อีกคนหนึ่งว่าเป็นแหล่งเบาะแสของคำบอกเล่าข่าวสารที่เขากระทำขึ้น หรือสร้างสรรค์ขึ้นนั้น ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ว่าด้วยความผิดจริยธรรมการขโมยเรื่องของคนอื่นแล้วทึกทักว่าเป็นของตนเอง

และเมื่อประกอบเข้ากับคำบอกเล่าข่าวสารส่วนที่เพิ่มเติมใหม่แล้ว รายงานชิ้นนั้นก็เท่ากับเป็นของใหม่ แต่ถ้าการคัดลอกนั้นเป็นการคัดลอกจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคัดลอกแต่เพียงบางส่วนหรือลอกแบบคำต่อคำแล้วใส่ชื่อตนเองลงไป เช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดจริยธรรม

ระดับความรับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือระดับ ความรับผิดชอบต่อตนเอง (ระดับจุลภาค) และระดับความรับผิดชอบต่อผู้อื่น (มหัพภาค) ในสังคมประชาธิปไตยจะคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเพียงอย่างเดียว หรือคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เพราะทั้งสองสิ่งนี้ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ความรับผิดชอบทั้งสองระดับ ได้แก่

1. ความรับผิดชอบระดับจุลภาค หมายถึง ความรับผิดชอบต่ออัตตา (self) หรือต่อตนเอง ในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความดีงาม มีหลักย่อย ๆ ดังนี้

1.1 รักษาหน้าที่ของตนที่จะให้กระแข่าวแก่ผู้อ่านอย่างไม่หยุดยั้งในเรื่องที่น่าสนใจใกล้ตัว และทันต่อเหตุการณ์แก่ผู้อ่าน

1.2 การเสนอข่าวนั้นจะเสนอโดยไม่คำนึงว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร นักหนังสือพิมพ์ถือว่าตนมีหน้าที่เพียงให้ผู้อ่านนำข้อมูลไปตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเท่านั้น นักหนังสือพิมพ์ประเภทนี้เห็นว่าผลของข่าวนั้นเป็นเรื่องที่ยากจะประเมินได้ ดังนั้น หากนักหนังสือพิมพ์จะไม่คำนึงถึงเรื่องนี้

1.3 มีหน้าที่เป็นกระบอกส่งสังคม รายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา แยกตัวเองออกจากข่าว ใช้สัญชาตญาณและอารมณ์ของตนเองในการเลือกข่าวให้เหมาะสม แต่ไม่ได้สร้างข่าว หรือนำความคิดเห็นของตนเองไปปะปนในข่าวเป็นอันขาด

2. ความรับผิดชอบระดับมหัพภาค เป็นแนวคิดที่ระบุถึงความรับผิดชอบในระดับกว้าง คือ ความรับผิดชอบต่อคนส่วนใหญ่ คนกลุ่มนี้จะเน้นในเรื่องของเสรีภาพว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเสรีภาพเพื่อใคร (Freedom of the press for whom) เพราะคนกลุ่มนี้กังวลมากในเรื่องอิทธิพลของสื่อมวลชน

สำหรับข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อสื่อมวลชน ในปัจจุบันมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

2.1 การแถลงข่าวต้องคำนึงถึงประชาชนคนอ่าน

2.2 เมื่อตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน นักหนังสือพิมพ์จะต้องรู้วิธีที่จะทำให้เรื่องนั้น “เย็นลง” (Cool) หรือชะลอการเสนอข่าวให้ช้าลง หรือยับยั้งไม่ให้เสนอเสียเลย

2.3 หนังสือพิมพ์มีจุดอ่อนหลายประการในการเสนอข่าว เช่น ความรีบด่วนของเวลาทำให้ไม่สามารถเป็นกระจกส่องได้ทุก ๆ ด้าน หากแต่สามารถสะท้อนภาพของสังคมในบางด้านเท่านั้น ทั้งการรายงานข่าวอาจจะบิดเบือนไม่ถูกต้องเพราะความรีบด่วนดังกล่าว ดังนั้น หนังสือพิมพ์จะรายงานข่าวอย่างเป็นกลางอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องอธิบายแสดงความคิด ความเข้าใจของตนเองไปในข่าวนั้นด้วยความจริงใจ และใช้สติปัญญา เพื่อให้ประชาชนได้ทราบรายงานข่าวที่เต็มรูปมากกว่ารายงานแบบทวิตส์

2.4 มนุษย์มีจุดอ่อนและข้อบกพร่องมากมาย ภูมิหลัง สติปัญญา โรคภัยไข้เจ็บอาจทำให้นักหนังสือพิมพ์บางคนมองโลกในแง่ร้าย หรือเสนอข่าวอย่างคับแคบ เสนอแต่ข่าวของภัยพิบัติและการทำลาย ซึ่งเป็นผลร้ายต่อมนุษยชาติเป็นอย่างมาก ดังนั้น เราจึงไม่ควรให้ความสำคัญแก่อัตรา หรือต่อความเป็นมนุษย์ของเราให้มากนัก แต่จะต้องรู้ว่า ตัวเราเองนั้นอาจจะผิดได้ และจะต้องปรับตนให้เข้ากับภาวะการณ์

การเน้นความรับผิดชอบระดับใดเพียงระดับเดียว จะเกิดผลเสียหายได้ทั้งสองระดับ ระดับจุลภาคทำให้คำนึงแต่หน้าที่ของตนไม่คำนึงถึงผลเสียของส่วนรวม ส่วนระดับมหัพภาคทำให้กังวลถึงผลที่จะเกิดขึ้น จนจำต้องปิดบัง ซ่อนเร้น เก็บงำข่าวสารบางส่วนที่อาจเป็นประโยชน์ต่อสังคม และเอื้อต่อการวินิจฉัยตัดสินใจของผู้รับสาร

นักหนังสือพิมพ์ที่เน้นความรับผิดชอบระดับจุลภาค เป็นพวกที่เน้นแนวคิดเสรีนิยมแบบเก่า ส่วนพวกที่เน้นระดับมหัพภาค เน้นกระแสความขัดแย้งอันเกิดจากความผันแปรของสภาพต่าง ๆ ในสังคม

แต่ไม่ว่านักหนังสือพิมพ์จะเลือกจริยธรรมแนวใด สิ่งที่ยังเน้นเป็นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลา คือ จริยธรรมต้องดำเนินควบคู่ไปกับเสรีภาพ สติปัญญา ความอดกลั้น ความยุติธรรม และสังขธรรม สติปัญญา จะช่วยให้เขาตัดสินใจได้ว่าเมื่อใดเขาจะปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม (สุกัญญา ตีระวนิช, จริยธรรมและความรับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์ : เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวและการบรรณาธิกรณฯ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 15)

ในส่วนของ การควบคุมสื่อมวลชน ทฤษฎีนี้เสนอว่า การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนควร จะอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมตนเอง ภายใต้กรอบของกฎหมาย และกรอบของสถาบันที่ได้ถูกจัดตั้ง ขึ้น ส่วนสาธารณชนควรมีสิทธิคาดหวังให้สื่อมวลชนปฏิบัติงานตามมาตรฐานทางวิชาชีพมากที่สุด และมีสิทธิเข้าแทรกแซงเพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานดังกล่าว เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นจากปรัชญาของระบบอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ รัฐบาลของกษัตริย์ หรือ ทั้งของกษัตริย์และรัฐบาล โดยแนวความคิดของสิทธิอำนาจนิยมมองเห็นว่าสื่อมวลชนควรจะเป็น เครื่องมือในการสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจ และทำหน้าที่รับใช้รัฐ และมองเห็นว่าการควบคุมสื่อมวลชนเป็นสิ่งจำเป็น เพราะหากปล่อยให้สื่อมวลชนมีการเสนอข่าว ได้อย่างเสรี โดยปราศจากการควบคุมจากรัฐแล้ว ข่าวสารและความคิดเห็นจากสื่อมวลชนอาจจะเข้า มาล่วงล้ำทุกคามต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐ หรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

สำหรับการควบคุมสื่อมวลชนในระบบนี้กระทำโดยวิธีการออกสัมปทานของรัฐ ออกใบ อนุญาต การฟ้องร้องในศาลสถิตยุติธรรม การใช้วิธีการเซ็นเซอร์เนื้อหา ก่อนมีการเผยแพร่ การซื้อ ตัวนักหนังสือพิมพ์ และการเก็บภาษีสิ่งพิมพ์

สำหรับสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยในยุคแรก ๆ นั้น มักมีลักษณะแบบอำนาจนิยมเนื่อง จากหนังสือพิมพ์จะอยู่ในความควบคุมดูแลของชนชั้นปกครองอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามถึงแม้ในยุค ปัจจุบันประเทศไทยจะปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีทฤษฎีสื่อมวลชนอิสรภาพนิยมเป็น กรอบในการประพฤติปฏิบัติตน แต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้วพบว่า ยังมีลักษณะของอำนาจนิยมอยู่ เนื่องจากผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศมักจะสร้างกลไกขึ้นมาควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยมีข้ออ้าง ว่าจำเป็นต้องจำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เอาไว้เพื่อความมั่นคงและผลประโยชน์ส่วนรวม ของประเทศ หรือเสถียรภาพของชนส่วนน้อย เพื่อรักษาเสถียรภาพของชนส่วนใหญ่ ไว้

ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarian Theory)

ทฤษฎีสื่อมวลชนระบบนี้ มาจากแนวคิดของจอห์น มิลตัน (John Milton) จอห์น ล็อก (John Lock) และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) ซึ่งมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและ สามารถรู้ได้ด้วยตนเองว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรดี อะไรชั่ว ดังนั้น จึงไม่ควรมียะไรมากีดกันมิให้

มนุษย์ได้รับรู้รับทราบความคิดอ่านและความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ทำให้เกิดลักษณะของ “ตลาดเสรีของความคิดเห็น” (the open market place of ideas) และกระบวนการพิสูจน์ตนเองของสิ่งจะ (self-righting process) ในวงการวิชาชีพสื่อมวลชนขึ้น

ทฤษฎีนี้มีความเห็นว่า สื่อหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นใด มีหน้าที่แสวงหาสิ่งจะ ช่วยแก้ไขปัญหามืองทั้งทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และเพื่อควบคุมรัฐบาลโดยสื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสวงหาข่าวสารและแสดงความคิดเห็น รัฐบาลจะต้องไม่เข้าไปก้าวก่ายการตีพิมพ์ หรือการดำเนินกิจการของสื่อมวลชน

การควบคุมสื่อมวลชนนี้ ตามทฤษฎีกระทำโดย กระบวนการพิสูจน์ตนเองของสิ่งจะในตลาดเสรีของความคิดเห็น และกระบวนการทางศาลยุติธรรม

แนวคิดในเรื่องจริยธรรม

เนื่องจากเมื่อพูดถึงบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์แล้ว ก็ต้องพูดถึงความรับผิดชอบควบคู่ไปด้วย และเมื่อพูดถึงความรับผิดชอบ สิ่งที่จะใช้เป็นหลักปฏิบัติของคนหนังสือพิมพ์ก็คือจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์นอกจากจะเป็นองค์กรธุรกิจในภาคเอกชนแล้วยังเป็นสถาบันสาธารณชนที่มีผลงานอันจะส่งผลกระทบต่อสังคมได้มากทั้งในแง่ดีและไม่ดี หลักจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่เชื่อว่าจะช่วยนักหนังสือพิมพ์ตัดสินใจได้ขั้นหนึ่งก่อนที่จะนำเสนอข่าวสาร

จริยธรรมสำหรับนักหนังสือพิมพ์

จริยธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการประพฤติปฏิบัติ เป็นเรื่องของความสมัครใจ (voluntary) นักหนังสือพิมพ์ที่อยากเป็นผู้มีจริยธรรมคือนักหนังสือพิมพ์ที่ประสงค์จะมีคุณธรรม (virtues) ความมีคุณธรรมนี้ พลาโตอธิบายไว้ในหนังสือ The Republic ว่า ประกอบด้วย

- 1.สติปัญญา (Wisdom) ซึ่งหมายถึงความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์
- 2.ความอดกลั้น (Temperance) คือความสามารถในการผสมผสานการใช้เหตุผลของตนจำกัดความโลกได้

3. ความยุติธรรม (Justice) คือความคำนึงถึงความยุติธรรม อันบุคคลในสังคมพึงจะได้รับ เป็นสิ่งที่นักข่าวต้องคำนึงถึงก่อนการเขียนข่าว

พลาโตยังกล่าวว่า ความมีคุณธรรมหากไม่หมายถึงสามสิ่งนี้ ก็จะหมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความหมายอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์นั่นคือ สัจธรรม

นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญสำหรับพื้นฐานของจริยธรรมสำหรับนักหนังสือพิมพ์ ควรประกอบด้วย

1. ความสำนึกว่า ทุกข้อความที่เขาเขียนนั้น คือข้อมูลที่ผู้อ่านจะต้องนำไปพิจารณาตัดสินใจ ดังนั้น เขาจะต้องเป็นผู้รู้จริงเป็นผู้มองเห็นว่า สิ่งที่เขาเขียนลงไปนั้นอาจจะก่อให้เกิดปฏิกิริยาอย่างหนึ่งอย่างใดในสังคมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง จะต้องตระหนักว่า ความเห็นของเขาเป็นเพียงความเห็นหนึ่ง ยังมีคนอื่นอีกมากมายที่จะมีความเห็นแตกต่างจากเขา และเขาจะต้องรับฟัง

2. ในการเสนอข้อเท็จจริง (facts) หรือความเห็น (opinion) นั้น เขาจะต้องรักษาความถูกต้อง (accuracy) เขาจะต้องไม่บิดเบือนบิดบัง หรือยักยอกข้อเท็จจริงบางประการไว้ ทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่า ผู้อ่านย่อมต้องการข้อมูลนั้น ๆ ไปประกอบในการตัดสินใจได้ว่า การเสนอความเห็นของเขาถูกต้องหรือไม่ เขาจะต้องไม่เลือกเสนอแต่ข้อมูลที่จะสนับสนุนความคิดของเขาเท่านั้น เขาจะต้องใช้เล่ห์เหลี่ยมของนักโฆษณาชวนเชื่อหรือใช้อารมณ์ หรือใช้เหตุผลอย่างมีเดสนัยหรือใช้อารมณ์

3. นักหนังสือพิมพ์ต้องแถลงแหล่งข้อมูล และที่มาของความเห็นของเขา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาซึ่งนำหนักแหล่งข้อมูล ซึ่งอาจจะเป็นต้นตอความอคติของผู้เขียน (ถ้ามี) นั่นคือผู้เขียนจะต้องยุติธรรมต่อผู้อ่าน นักหนังสือพิมพ์จะต้องไม่ทำตนเป็นผู้พิพากษาเสียเอง แต่เขาจะกลับกลายเป็นจำเลยที่ประชาชนคนอ่านพิพากษาเขา ต้องตอบตัวเองว่าเขาชอบแหล่งข่าวหรือชอบอคติส่วนตัวของเขาไว้ที่ไหนหรือเปล่า ซึ่งถ้าเปิดเผยออกมาแล้วจะทำให้คนเชื่อความเห็นของเขาน้อยลง ถ้าเขาสามารถตอบได้ว่า “เปล่า” นั่นคือกำลังทำงานผสมผสานประโยชน์ของตนเองกับประโยชน์ของสังคม

4. เขาจะต้องรับรู้อะไรและยอมรับความเห็นที่แตกต่างไปจากตน การเสนอความเห็นจะต้องแสดงให้เห็นถึงความโน้มรับในความแตกต่างอันอาจจะพียงมีนั้น แต่ข้อเขียนของเขาจะไม่ทำลายหลักการของเขาเอง เพื่อการประนีประนอมเขาจะต้องโน้มรับข้อขัดแย้งมากกว่าจะยอมรับการจ้านน โดยไม่ได้ตอบในสิ่งที่เขาคิดว่าถูก

คุณธรรมที่ประการนี้ คือ สิ่งที่จะนำไปหลักจริยธรรมในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งให้เห็นถึงภาระหน้าที่ในการแสวงหาและตรวจสอบข้อมูลอย่างค้ำประกันถึงความถูกต้องยุติธรรม ซึ่งให้ความเต็มใจที่จะเป็นจำเลยต่อประชาชน (ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินว่าความเห็นของเขาถูกต้องหรือไม่) และการอดกลั้นต่อกระแสความคิดทั้งหมด (สุกัญญา ตีระวนิช,จริยธรรมและความรับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์ : เอกสารการสอนชุดวิชาการข่าวและบรรณาธิการ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 15)

แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

บทบาท (Roles) การเป็นสื่อมวลชนรับใช้ในระบอบประชาธิปไตยนั้นที่สำคัญคือ บทบาทของการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Informer) บทบาทของการเป็นนายทวาร (Gate Keeper) บทบาทของการเป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) และบทบาทของการเป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ ให้แก่สาธารณชน (Ombudsman)

บทบาทการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (INFORMER)

สำหรับบทบาทเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Informer) ของนักข่าวนั้น นักข่าวไม่เพียงแต่จะรายงานเรื่องราวเหตุการณ์เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นคนเท่านั้น แต่นักข่าวยังต้องออกไปค้นหาข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นข่าวที่ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติเพื่อนำมาอธิบาย (Explain) และแปลความหมาย (Interpret) เหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้น ๆ หรืออาจจะต้องวิเคราะห์ (Analyse) เจาะลึกให้เห็นถึงสาเหตุแห่งเหตุการณ์และปัญหาซึ่งกำลังเป็นที่วิตกและมีผลกระทบต่อประชาชนขณะนั้น เพื่อให้ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้สาธารณชนสามารถสร้างความคิดเห็น (OPINIONS) แก่ปัญหานี้ด้วย

บทบาทการเป็น “นายทวาร” (Gate Keeper)

เนื่องจากการส่งข่าวสารต่าง ๆ นั้น จะต้องผ่านสื่อ (Channels) ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือ โทรทัศน์ก็ตาม ซึ่งสื่อเหล่านี้จะมีบุคคลสำคัญทำหน้าที่เสมือน “นายทวาร” (Gate Keeper) คอยควบคุมเปิดปิดให้หรือมิให้ข่าวนั้นผ่านไปได้ บุคคลที่ว่ามีได้แก่บรรณาธิการ (Editors) ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Sub-Editors) รวมทั้งนักข่าว (Reporters) ด้วย

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะ มี “นายทวาร” (Gate Keeper) ก็คนที่ได้ “ฉับ” ข่าวนั้นก่อนที่จะตีพิมพ์ออกสู่สายตาของสาธารณชนผู้อ่าน แต่คนที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาของข่าวแต่ละข่าวมากที่สุด

ก็คือ นักข่าว ทั้งนี้เพราะในการสื่อข่าวแต่ละครั้งนั้น นักข่าวจะไปหาข่าวที่ไหนและอย่างไร เขาจะไปตามหาแหล่งข่าวบุคคลได้ที่ไหน จะสัมภาษณ์ใคร จะถามคำถามว่าอย่างไรบ้าง ข้อเท็จจริงอะไรบ้างที่เขาควรจะใส่เข้าไปในข่าว ข้อเท็จจริงอะไรบ้างที่เขาควรจะละทิ้ง

บทบาทการเป็น “สุนัขยาม” (Watch Dog)

ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ประชาชนที่ได้รับการแจ้งข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และตรงไปตรงมาเป็นเรื่องที่สำคัญต่อระบบการปกครองอย่างยิ่ง และในการทำหน้าที่ของนักข่าวนั้นดูเหมือนจะไม่มีบทบาทใดที่จะมายิ่งใหญ่ เหมือนบทบาทเป็น “สุนัขเฝ้ายาม” (Watch dog) คอยจับจ้อง ฝ้าดูการปฏิบัติงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เลย

บทบาทของการทำงานรับใช้ผู้อยู่ใต้ปกครอง (To Serve the Governed) นั้น นักข่าวจะทำหน้าที่สนองสิทธิในการรับรู้ (Right to Know) ข่าวสารต่าง ๆ ของประชาชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ประชาชาติ (Great Public Opinion) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สาธารณชนจะใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจปกครองตัวเองต่อไป

บทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ (Ombudsman)

การที่หนังสือพิมพ์และนักข่าวได้รับการยกย่องจากสาธารณชนให้เป็น “ฐานันครที่สี่” (The fourth estate) นั้นสาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากนักข่าวนี้นับเป็นเจตนารมณ์ของประชาชนที่จะมอบหมายให้เป็นตัวแทน เป็นหูเป็นตา และเป็นปากเสียงแทนด้วยการเสนอข่าวสารประจำวัน อธิบายการปฏิบัติงานของรัฐบาล และเปิดโปง (Expose) การกระทำผิดกฎหมาย (illegal) และอยุติธรรม (unjust) ของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อประชาชนบางกลุ่มบางคนให้สาธารณชนได้รับรู้บทบาทนี้ จึงนับว่าเป็นบทบาทสำคัญยิ่งอีกบทบาทหนึ่งของนักข่าว และจะเป็นบทบาทที่ทรงอิทธิพลด้วยหากนักข่าวปฏิบัติหน้าที่ที่สามารถบำบัดทุกข์ให้ผู้เดือดร้อนด้วยความรับผิดชอบ (Responsibility) และอย่างมีประสิทธิภาพ (effectively)

อย่างไรก็ดีในการปฏิบัติหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่รับใช้สังคมอย่างถูกต้องเที่ยงตรงตามบทบาทดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้สื่อข่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อสังคมและผู้อ่านด้วย ซึ่งความรับผิดชอบในการสื่อข่าวนี้ ผู้สื่อข่าวจะต้องรับผิดชอบถึง 3 ทางพร้อม ๆ กัน คือ รับผิดชอบต่อกฎหมาย รับผิดชอบต่อจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม

1. ความรับผิดชอบทางกฎหมาย ในฐานะเป็น “นายทวาร” ด้านแรกของหนังสือพิมพ์ ผู้สื่อข่าวจะต้องรับผิดชอบในกฎหมายฉบับต่าง ๆ เท่า ๆ กับที่ “นายทวาร” อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของบรรณาธิการ และผู้พิมพ์โฆษณาที่จะต้องรับผิดชอบเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการหมิ่นประมาท และการละเมิดอื่น ๆ ดังนั้น ในการสื่อข่าวผู้สื่อข่าวจึงควรต้องระมัดระวังการใช้ถ้อยคำในข่าวให้มาก เพราะอาจทำให้ผู้สื่อข่าวและหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทางกฎหมายได้

นอกจากนี้การอ้างคำพูด (Quote) ของแหล่งข่าวในเนื้อข่าวก็เป็นเรื่องที่ผู้สื่อข่าว จำเป็นต้องระมัดระวังมิให้ละเมิดผู้อื่นด้วยเช่นกัน

2. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม ข่าวบางข่าวแม้จะไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่า ตามกฎหมายแล้วผู้สื่อข่าวและหนังสือพิมพ์มีสิทธิและเสรีภาพที่จะรายงานและตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อสนองสิทธิในการรับรู้ของผู้อ่าน ได้ก็ตาม ทว่าข่าวบางข่าวเหล่านั้นเมื่อได้รายงาน ไปสู่ผู้อ่านก็จะก่อให้เกิดคำวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมตามมาด้วยก็ได้ ซึ่งได้แก่

- ความเหมาะสมในการรายงานข่าว ข่าวบางข่าวอาจส่งผลเสียต่อผู้ตกเป็นข่าวได้ แม้จะเป็นที่สนใจของผู้อ่าน ผู้สื่อข่าวจะต้องใช้สำนึกอันละเอียดอ่อนซึ่งนำหนักให้ตระหนักรหว่างสิทธิในการรับรู้ของประชาชนกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลหรือสังคม หรือความเสียหายเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์หากข่าวนั้นถูกเปิดเผยออกไป

- วิธีการที่ผู้สื่อข่าวใช้ในการหาข่าว ข่าวบางข่าวแม้จะมีคุณค่าทางข่าวสูงควรที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ก็ตาม ทว่าวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าว อาทิ การบุกรุก การใช้กลไกการดักฟัง และวิธีการที่ไม่ยุติธรรมบางอย่างก็เป็นเรื่องที่กระทบต่อจริยธรรมในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวอย่างยิ่ง

- อคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าว ความเชื่อมั่นส่วนตัวของผู้สื่อข่าว ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อมั่นทางเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิการเมือง และความรู้สึกส่วนตัวอื่น ๆ เป็นเรื่องที่ผู้สื่อข่าวจะต้องใช้สำนึกในจิตใจแยกแยะให้ออกจากการรายงานข่าวอย่างเด็ดขาด

- การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Right to privacy)

ในการแสดงออกถึงซึ่งความรับผิดชอบทางจริยธรรมในการสื่อข่าวนั้นจึงมีหลักการที่ผู้สื่อข่าวควรยึดถือคือ ผู้สื่อข่าวควรรายงานข่าวอย่างยุติธรรม (Fairness) อย่างถูกต้อง (Accuracy) อย่างสมบูรณ์พร้อม (Completeness) และอย่างเหมาะสม (Temperance)

3. ความรับผิดชอบต่อสังคม

นักข่าวโดยส่วนใหญ่มักจะได้รับ ความศรัทธา และไว้วางใจจากสาธารณชนและผู้อ่านอยู่ไม่น้อยเลย ซึ่งความเชื่อมั่นศรัทธาและไว้วางใจนี้เองที่ทำให้นักข่าวสามารถสร้างอิทธิพล (Influence) ขึ้นในจิตใจของสาธารณชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ นักข่าวบางคนมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ ต่อผู้นำรัฐบาล สามารถกระตุ้นให้รัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการหรือไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งศรัทธาและอิทธิพลเหล่านี้นักข่าวจะต้องนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติเท่านั้น

แนวคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ จะเป็นแนวทางการพิจารณาถึงบทบาทขององค์กรตรวจสอบตนเอง (สภาการหนังสือพิมพ์) ควรจะมีบทบาทดังกล่าวในการสร้างความเชื่อถือและไว้วางใจ

แนวคิด 10 ขั้นตอนต่อความน่าเชื่อถือ ของ Herbert Schmertz

1. รวบรวมข้อเท็จจริง คือ ประชาชนต้องการให้นักหนังสือพิมพ์รวบรวมรายงานข่าวบนพื้นฐานความจริง โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินในเหตุการณ์ดังกล่าว

2. บทบาทของหนังสือพิมพ์จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการสอดส่องดูแลเพื่อผลประโยชน์ต่อสาธารณะ

3. การแข่งขันด้านการรายงานข่าว ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้

4. ปกป้องอาชีพของตนเองด้วยการรายงานข่าวที่ถูกต้องในการนำเสนอต่อประชาชน ยิ่งข่าวถูกต้องน่าเชื่อถือมากเท่าไรประชาชนก็ให้ความเชื่อถือมากเท่านั้น

5. ปฏิบัติตามข้อบังคับในประมวลจริยธรรม

6.เคารพต่อตัวบทกฎหมายโดยสื่อมวลชนไม่มีอภิสิทธิ์มากกว่าคนอื่นในการตีพิมพ์ ซึ่งจะ
ต้องได้รับการตรวจสอบจากประชาชน

7.จะต้องพิจารณาข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ เพราะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะต้อง
ไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน

8.ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ในการเตรียมตัวให้ข้อมูล

9.การรายงานข่าวควรมีความรอบคอบ สุขุมเยือกเย็น เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ต้องคัดกร

10.เชื่อมั่นต่อรัฐธรรมนูญในครั้งแรกเพื่อความสมดุลเหมือนเช่นสิทธิทางศาล (Herbert
Schmertz, The Quill January 1986 Vol 74 NO 1-11 1986)

นายนภดล วีระเจริญ ได้ทำการวิจัยภายใต้หัวข้อเรื่อง กฎหมายกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ ได้
กล่าวในงานวิจัยว่า กฎหมายที่ควบคุมการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันควบคุม
การดำเนินงานของหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด และยังจำกัดตัดทอนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มากเกินไป
ควรที่รัฐจะนำไปพิจารณายกเลิกกฎหมายบางฉบับที่มีลักษณะเช่นนี้เสีย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ที่หมางเมินกันให้สามารถเข้าใจกันได้ดีขึ้น ส่วนข้อ
เรียกร้องในเรื่องการควบคุมตนเองโดยจัดตั้งเป็น “สภาการหนังสือพิมพ์” นั้นสมควรที่จะพิจารณา
ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนว่า มีความเหมาะสมเพียงใด ในการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์นั้นจะต้องมี
“ความรับผิดชอบ” ควบคู่ไปด้วย เมื่อผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ยังไม่มี ความรับผิดชอบเพียง
พอแล้ว ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้เขียนจึงได้เสนอแนะวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดย
ทำการยกเลิกกฎหมายบังคับ และทำการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายบางฉบับให้เหมาะสมและสอดคล้อง
ต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน (วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524)

นายเฉลิมพร อุ่นแก้ว ได้ทำงานวิจัยเรื่องเสรีภาพสื่อมวลชนภายใต้กรอบแห่งกฎหมายไทย
ได้กล่าวในงานวิจัยว่า ควรให้ยกเลิกหรือแก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยและจำกัดเสรีภาพสื่อมวลชนโดย
ไม่จำเป็น เช่นพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2498 ระเบียบ
บริหารวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2518 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495
ตลอดจนแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยบริบูรณ์ปราศจากเงื่อนไข

นโยบายใหม่ที่ควรจะทำคือ การให้มีกฎหมาย หรือนโยบายส่งเสริมให้มีสภาสื่อมวลชน
ประเภทต่าง ๆ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์, สภาวิทยุและโทรทัศน์, สภาการโฆษณา, ประชาสัมพันธ์

การลงทุนจัดตั้งหรือโอนสถานีวิทยและโทรทัศน์ให้เป็นของเอกชน และหรือบริษัทมหาชนผ่าน
ตลาดหลักทรัพย์ การใช้สัญญาควบรวม และมีควบรวมเป็นของไทยเอง การมีสำนักข่าวที่มีอิสระ
สมบูรณ์อย่างแท้จริง การกระจายเสียงสู่เอเชียและสังคมโลก เป็นต้น (วิทยานิพนธ์ คณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2534)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย